

ANNA LADA

WYBRANE ORGANIZACJE III SEKTORA
JAKO PRZYKŁAD DOBRYCH PRAKTYK I PRACY
NA RZECZ PRZECIWDZIAŁANIA
WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU*

SELECTED THIRD SECTOR ORGANIZATIONS
AS AN EXAMPLE OF GOOD PRACTICES AND WORK
TO COUNTERACT SOCIAL EXCLUSION

Abstract. Functioning in society can be a difficult experience for an individual. There are many people from different social groups who experience exclusion, marginalization and alienation. This situation is caused by factors that do not always depend on the individual — disability, family of origin, violence, old age, loneliness, and the experience of harm. In order to minimize these unpleasant consequences, many non-profit organizations implement activities aimed at strengthening the potential of individuals at risk of exclusion or isolation in their statutory tasks. The involvement of the local community and the development of the local community is a great support for people in a difficult life situation. Such activities are undertaken by a number of Associations and Foundations, including: the Little Brothers of the Poor Association, Lublin branch, the Catholic Association for Aid to People in Need AGAPE in Lublin, the *Ósmy Kolor Tęczy* Association from Radzyń Podlaski and the Growing Zone Foundation in Lublin. The aim of the article is to present and characterize the phenomenon of social exclusion and public benefit organizations as well as to present the activities of selected entities from the Lubelskie Voivodeship.

Keywords: social exclusion; help; local environment; public benefit (charitable) organizations.

WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

Zjawisko wykluczenia społecznego jest opisywane w literaturze naukowej od dziesięcioleci w szerokim kontekście poznawczym. Jednym z pionierów

Dr ANNA LADA – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Katedra Pedagogiki Społecznej; adres do korespondencji: ul. Głęboka 43, 20-612 Lublin, e-mail: anna.lada@mail.umcs.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4625-0406>.

* Część artykułu została przygotowana na podstawie informacji otrzymanych od Osób zarządzających przywoływanymi w tekście instytucjami.

opisujących to zjawisko był Max Weber. Zdefiniował on wykluczenie jako formę „zamknięcia społecznego” (*social closure*). Założenie to na stałe wpisało się do dyskursu naukowego i zostało zaadoptowane przez Franka Parkina do przedstawienia i zrozumienia procesów odseparowywania się i izolowania grup społecznych¹.

Współcześnie termin wykluczenia społecznego łączy się z różnorodnymi sytuacjami życiowymi, polegającymi na tym, że osoba z powodu występujących trudności nie jest w stanie w uczestniczyć w pełni w życiu społecznym. Owa alienacja może mieć zarówno wymiar jednostkowy – osobisty, jak i grupowy. Może obejmować wybrane sfery funkcjonowania, na przykład życie zawodowe czy edukację, lub dotyczyć życia człowieka w sposób holistyczny. „Może być analizowane w perspektywie procesualnej, jak i statycznej. Jest obiektem badań w naukach społecznych, ekonomicznych, prawnych, pedagogicznych. Jest opozycją wobec zintegrowania, scalenia, włączenia”². Ryszard Szarfenberg opisał wykluczenie społeczne z perspektywy różnych etapów i poziomów; scharakteryzował je jako proces, „często spowodowany brakiem zasobów; prowadzący do sytuacji wielowymiarowej deprivacji o różnych stopniach natężenia; wielowymiarowy; taki, który posiada aspekty oddawane przez wskaźniki pieniężne, ale też takie, których te wskaźniki nie ujmują; charakteryzuje się deficytami uczestnictwa (o różnym stopniu natężenia) w głównym nurcie społeczeństwa i dostępu do zasadniczych systemów społecznych (rynek pracy, zabezpieczenie społeczne, edukacja, opieka medyczna); może oznaczać zerwanie więzi z rodziną i ze społeczeństwem; może powodować utratę poczucia tożsamości i celu w życiu; wiąże się z pozbawieniem lub nierealizowaniem uprawnień socjalnych; zawiera czynniki utrwalające i błędne koła, które sprawiają, że dominuje w cyklu życia i może być przekazywany międzypokoleniowo”³. Wykluczenie społeczne polega na absencji w różnych sferach życia, na braku akceptacji własnej drogi życiowej lub – w wyniku splotu różnych sytuacji życiowych – wypadnięciu z niej. Ekskluzja społeczna dotyka pojedynczych osób, rodzin czy całych grup społecznych, które:

- ♦ doświadczają ubóstwa materialnego wskutek złej sytuacji ekonomicznej;
- ♦ są poniżane, nie akceptowane w społeczeństwie, wskutek braku właściwego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń czy stereotypów;

¹ Stanisława Golinowska, Piotr Broda-Wysocki, „Kategorie ubóstwa i wykluczenia społecznego. Przegląd ujęć”, w: Stanisława Golinowska, Elżbieta Tarkowska, Irena Topińska, *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Badania. Metody. Wyniki* (Warszawa: IPiSS, 2005), 33–34.

² Hanna Żuraw, *Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością intelektualną* (Warszawa: WSNS, 2017), 3.

³ Ryszard Szarfenberg, „Pojęcie wykluczenia społecznego”, w: *Przeciw wykluczeniu społecznemu*, red. Małgorzata Duda i Bożena Gulla (Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT, 2008), 20.

- ♦ doświadczają przemocy, poniżania czy szantażu ze strony innych;
- ♦ „zostają dotknięte niekorzystnymi procesami społecznymi, wynikającymi z masowych i dynamicznych zmian rozwojowych, np. deindustrializacji, kryzysów, gwałtownego upadku branż czy regionów;
- ♦ nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy, założenie rodziny, co dodatkowo utrudnia dostosowywanie się do zmieniających się warunków społecznych i ekonomicznych;
- ♦ nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie, co ma miejsce w wyniku niedorozwoju tych instytucji z uwagi na brak: priorytetów, środków publicznych, niską efektywność funkcjonowania;
- ♦ posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych ze względu na zaistnienie: niesprawności, uzależnienia, długotrwałej choroby albo innych cech indywidualnych”⁴.

Zgodnie z informacją zawartą w Narodowej Strategii Integracji Społecznej na wykluczenie społeczne narażeni są:

- ♦ dzieci i młodzież ze zaniedbanych środowisk;
- ♦ dzieci niewychowujące się w rodzinie biologicznej;
- ♦ samotne matki;
- ♦ kobiety nieaktywne zawodowo;
- ♦ osoby doświadczające przemocy wewnątrzrodzinnej;
- ♦ osoby niewykształcone;
- ♦ osoby bezrobotne;
- ♦ osoby mające trudne warunki mieszkaniowe;
- ♦ osoby z niepełnosprawnością i przewlekle chore;
- ♦ osoby z zaburzeniami psychicznymi;
- ♦ seniorzy, szczególnie samotni;
- ♦ osoby opuszczające zakłady karne;
- ♦ imigranci;
- ♦ osoby z mniejszości etnicznych⁵.

Poznanie zjawiska wykluczenia społecznego, grup ludzi narażonych na doświadczenie go, pozwoli na pełniejsze zrozumienie idei działalności organizacji funkcjonujących w obszarze III sektora.

⁴ Wioletta Klimczak, Grzegorz Kubiński i Ewa Sikora-Wiśniewska, *Wykluczenie społeczne w Polsce. Wybrane zagadnienia* (Wrocław: Wydawnictwo Exante, 2017), 13.

⁵ *Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski* (Warszawa: Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, 2003), 61.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organizacje pozarządowe funkcjonujące w przestrzeni społecznej mają za zadanie wspomagać instytucje rządowe i samorządowe oraz prywatnych przedsiębiorców. Mając na uwadze szczególnie wrażliwe grupy społeczne, mogące doświadczyć marginalizacji czy wykluczenia społecznego, szereg instytucji podejmuje trud, by do tego nie doszło, a gdy już tak się stało – ponownego włączenia do życia społecznego. Przedsiębiorstwa z trzeciego sektora, zgodnie z zapisem Ustawy o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r., to podmioty „niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi, niedziałające w celu osiągnięcia zysku – osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4”⁶. Zgodnie z wizją niemieckiego socjologa Clausa Offe, którego aktywność naukowa przypada na przełom XX/XXI wieku, organizacje pozarządowe we współczesnym świecie miały pośredniczyć między władzą a społeczeństwem. Miały być reakcją na potrzeby, a w odpowiedzi na nie tak kreować rzeczywistość społeczną, by wspomniane potrzeby zostały zabezpieczone. W ocenie autora takie organizacje są ważnym elementem społeczeństwa demokratycznego. Ich istnienie wzbogaca życie społeczne, wspiera osoby zagrożone wykluczeniem, wychodzi naprzeciw oczekiwaniom, rozwiązuje często problemy wybranych grup, pomaga w osiąganiu założonych celów, które są społecznie użyteczne⁷.

Działalność pożytku publicznego może być prowadzona przez „fundacje; stowarzyszenia i ich związki; federacje czy porozumienia stowarzyszeń i fundacji; partie polityczne; organizacje działające na mocy odrębnych przepisów, w tym m.in. koła łowieckie (Polski Związek Łowiecki), Polski Związek Działkowców, Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Ochotniczej Straży Pożarnej, komitety rodzicielskie i rady rodziców, komitety społeczne (np. społeczne komitety budowy dróg, wodociągów); związki zawodowe; związki pracodawców; organizacje samorządów różnych grup zawodowych (izby gospo-

⁶ „Ustawa o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r.” ISAP. Internetowy System Aktów Prawnych. Dostęp 7.10.2022, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030960873/U/D20030873Lj.pdf>.

⁷ Michał Grotkowski, *Trzeci sektor w Polsce – rola i zagrożenia płynące z wypełniania funkcji i zadań administracji publicznej* (Warszawa: FSAP, 2011), 2.

darce branżowe, cechy i izby rzemieślnicze), z wyjątkiem tych, w których członkostwo jest obowiązkowe, jak Izby Lekarskie czy Rady Adwokackie; kółka rolnicze i koła gospodyń wiejskich; organizacje kościelne: instytucje społeczne kościołów i związków wyznaniowych, prowadzące działalność świecką, w tym: organizacje członkowskie (np. Akcja Katolicka, Bractwo Młodzieży Prawosławnej), instytucje społeczne Kościołów (np. szkoły, placówki opiekuńcze, Caritas, redakcje, wydawnictwa); grupy, takie jak kluby osiedlowe czy grupy wsparcia, grupy samopomocowe”⁸.

Jak wynika ze statystyk prowadzonych przez Portal Organizacji Pozarządowych, w myśl takich założeń funkcjonuje w Polsce około 150 tysięcy organizacji pożytku publicznego⁹, wśród nich instytucje działające na terenie Lubelszczyzny, które już od lat wpisują się w krajobraz pomocowy regionu:

- ♦ Stowarzyszenie mali bracia Ubogich oddział w Lublinie,
- ♦ Radzyńskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Ósmy Kolor Tęczy” z Radzyna Podlaskiego,
- ♦ Fundacja Strefa Dorastania w Lublinie – organizator Bazy,
- ♦ Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE w Lublinie.

STOWARZYSZENIE MALI BRACIA UBOGICH ODDZIAŁ W LUBLINIE

Idea małych braci Ubogich powstała w 1939 r., a stowarzyszenie zostało założone w 1946 r. (założyciel Armand Marquiset). Celem działania organizacji było niesienie pomocy najbardziej potrzebującym przez osoby młode. Po drugiej wojnie światowej, największym konflikcie zbrojnym na świecie, wśród najbardziej potrzebujących były osoby starsze, samotne, opuszczone. Wychodząc naprzeciw potrzebom, pierwsi wolontariusze skupili się na dostarczaniu osobom samotnym posiłków czy węgla. Nie to jednak było celem działania stowarzyszenia. Według twórców tej inicjatywy „dawać miłość można tylko dając coś więcej niż to, co najpotrzebniejsze”¹⁰, dlatego też Petits Frères des Pauvres, jak brzmi oryginalna, francuska nazwa stowarzyszenia (dosł. Mali Bracia Ubogich), skupiają się

⁸ Alina Gałązka, *Elementarz III sektora* (Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Klon/Jawor, 2005), 13.

⁹ Spis instytucji z III sektora w Polsce na Portalu Organizacji Pozarządowych ngo.pl: <https://spis.ngo.pl>, dostęp 29.05.2022.

¹⁰ Informacje ze strony Mali bracia Ubogich, <https://www.malibracia.org.pl/stowarzyszenie-dla-seniorow/historia-organizacji/>, dostęp 29.05.2022.

w głównej mierze na budowaniu relacji, obecności, towarzyszeniu seniorom, słuchaniu ich, poświęcaniu swojego czasu i uwagi. To prawdziwy sens motta Stowarzyszenia, które brzmi: „kwiaty przed chlebem”¹¹. Organizacja stara się reagować na bieżące wyzwania społeczne, dotyczące osób starszych. Podejmuje kwestie warunków mieszkaniowych osób starszych, kontaktów międzypokoleniowych. Zdarza się, że wolontariusze towarzyszą samotnym bezdomnym seniorom, gdy Ci odchodzą... „Stowarzyszenie działa aktywnie w 10 krajach. Przedstawiciele organizacji są obecni we Francji, Irlandii, Kanadzie, Niemczech, Stanach Zjednoczonych, Hiszpanii, Polsce, Rumunii, Szwajcarii, Meksyku. Stowarzyszenie mali bracia Ubogich od 20 lat działa w Polsce na rzecz osób starszych i samotnych. Stowarzyszenie mali bracia Ubogich w Polsce działa w Warszawie, Poznaniu, Lublinie, Wrocławiu, Krakowie, Łodzi, Pruszkowie, Świdniku, Gnieźnie i Tarnowie”¹². Kontakt z młodszym pokoleniem jest dla seniorów szczególnie ważny. Z różnych powodów nie mają oni bliskich relacji ze swoimi dziećmi czy wnukami. Często ich bliscy wyprowadzili się do innego miasta czy kraju, pozostając z seniorem jedynie w kontakcie telefonicznym. Dawni znajomi, sąsiedzi, kuzynostwo odeszli lub są zbyt schorowani by ich odwiedzać. Choroba i niepełnosprawność uniemożliwiają samodzielne wyjście z domu. To wszystko wpływa na bierność seniorów, poczucie wykluczenia i wycofanie z życia społecznego¹³. Starsi ludzie potrzebują rozmowy, poświęcenia im czasu, wysłuchania i towarzyszenia. „Stowarzyszenie mali bracia Ubogich organizuje tzw. wolontariat towarzyszący, który polega na systematycznym odwiedzaniu podopiecznych w ich domach przez wolontariusza. Istotą tych spotkań jest budowanie bliskich, serdecznych relacji z drugim człowiekiem. Jest to możliwe, ponieważ do zadań naszych wolontariuszy należy poświęcenie swojego czasu i uwagi osobie starszej. Podczas spotkań podopieczny może liczyć na rozmowę, wysłuchanie, dodanie otuchy w codziennych problemach, wspólne realizowanie pasji i zainteresowań, wyjście na spacer czy do teatru. Wolontariusze Stowarzyszenia nie zajmują się natomiast świadczeniem usług asystenckich czy opiekuńczych, tzn. nie robią zakupów, nie sprzątają, nie zawożą do lekarza. Zadania te leżą w kompetencji innych instytucji i organizacji”¹⁴. Ciężkim i trudnym doświadczeniem był wybuch pandemii związany z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2. Izolacja w trakcie pandemii COVID-19 oraz restrykcje

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Małgorzata Porąbaniec, „Działalność organizacyjna osób starszych w środowisku lokalnym”, w *Eliminacja wykluczenia społecznego*, red. Małgorzata Duda i Katarzyna Kutek-Sładek (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Kraków 2016), 187.

¹⁴ Materiały przekazane przez Wioletę Skwirę, Koordynatorkę MBU Lublin.

związane z emisją wirusa w dużym stopniu wpłynęły na pogłębienie stopnia izolacji społecznej i poziomu osamotnienia wśród seniorów. Wolontariusze starali się w tym trudnym czasie towarzyszyć seniorom w każdym możliwy sposób. Uczyli ich korzystania z mediów społecznościowych, kontaktowali się z nimi przez komunikatory wykorzystując kanał wideokonferencji.

Relacje, jakie tworzą się między wolontariuszami i ich podopiecznymi, przynoszą korzyści zarówno jednej, jak i drugiej stronie. Młodzi uczą się od swoich podopiecznych cierpliwości, pokory, wyrozumiałości oraz korzystają z ich doświadczenia, wiedzy i mądrości. Seniorzy uczą się od wolontariuszy głównie tego, co oferuje współczesny świat: korzystania z nowości technologicznych. Ale zyskują też na relacji z nimi dzięki ich radości, otwartości, spontaniczności i twórczości.

RADZYŃSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH „ÓSMY KOLOR TĘCZY” Z RADZYŃSKIEGO PODLASKIEGO

Stowarzyszenie „Ósmy Kolor Tęczy” (pełna nazwa: Radzyńskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Ósmy Kolor Tęczy”) jest obecne na mapie instytucji pozarządowych od dekady. Wsparcie osób z różnymi niepełnosprawnościami i ich rodzin stało się motywem do jego założenia i działalności. Jak zaznaczają pomysłodawcy, najmniejsza pomoc jest lepsza od największego współczucia.

Celami Stowarzyszenia są:

- ♦ „niesienie pomocy osobom niepełnosprawnym przez ułatwienie im dostępu do opieki zdrowotnej, terapeutycznej i rehabilitacyjnej, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne.
- ♦ udostępnianie rodzinom i opiekunom osób niepełnosprawnych fachowej wiedzy z zakresu sprawowania opieki nad osobami niepełnosprawnymi,
- ♦ udzielanie wsparcia psychologicznego i pomocy prawnej, rodzinom i opiekunom osób niepełnosprawnych, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne,
- ♦ działanie na rzecz integracji ze społeczeństwem osób niepełnosprawnych oraz likwidowanie uprzedzeń wobec tych osób, jak i ich rodzin i opiekunów,
- ♦ promocja i organizacja wolontariatu wspierającego osoby niepełnosprawne oraz członków ich rodzin i opiekunów,

- ♦ pomoc osobom niepełnosprawnym oraz członkom ich rodzin w uzupełnianiu edukacji i zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne,
- ♦ pomoc osobom niepełnosprawnym oraz członkom ich rodzin w wejściu i utrzymaniu się na rynku pracy, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne,
- ♦ tworzenie i prowadzenie różnego typu placówek edukacyjnych, opiekuńczo-wychowawczych, diagnostyczno-terapeutycznych, leczniczych zakładów pracy, zakładów aktywności zawodowej, domów dziennego pobytu oraz innych placówek dla osób niepełnosprawnych,
- ♦ integracja społeczna i zawodowa,
- ♦ reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- ♦ działania na rzecz społeczności lokalnej, w której działa Stowarzyszenie¹⁵.

Zarząd i członkowie Stowarzyszenia z wielką atencją analizują zarówno możliwości podopiecznych, jak i potencjał środowiska lokalnego. Tylko połączenie wysiłków może umożliwić osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w życiu społecznym. Wśród zadań, jakie są podejmowane w organizacji, można wyróżnić: „organizowanie pomocy terapeutyczno-rehabilitacyjnej osobom niepełnosprawnym, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne czy udostępnienie osobom niepełnosprawnym fachowej pomocy poza środowiskiem zamieszkania przez organizowanie transportu czy zwrot kosztów podróży”. Ponadto organizowane są „wyjazdowe obozy terapeutyczne dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin i opiekunów. Kolejnym zadaniem Stowarzyszenia jest „organizowanie grup wsparcia dla członków rodzin osób niepełnosprawnych czy udostępnianie członkom rodzin osób niepełnosprawnych, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne pomocy prawnej i psychologicznej”. Ciekawą i innowacyjną formą wsparcia jest „utworzenie banku informacji o zakładach leczniczych, klinikach i szpitalach, wypożyczalniach sprzętu rehabilitacyjnego, fundacjach i stowarzyszeniach niosących pomoc osobom niepełnosprawnym oraz ich rodzinom i opiekunom czy utworzenie biblioteki zawierającej książki i czasopisma oraz pozycje audiowizualne i inne edukacyjne o tematyce niepełnosprawności, przewlekłych chorobach”. Ponadto członkowie Stowarzyszenia prowadzą stronę internetową poświęconą problemom osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin i opiekunów.

¹⁵ Statut Stowarzyszenia „Ósmy Kolor Tęczy” – par. 6 za <https://osmykolor.pl/o-nas/>, dostęp 29.05.2022.

Innym wymiarem wspierania i integracji jest „organizowanie imprez kulturalno-rozrywkowych i innych integrujących osoby niepełnosprawne ze społeczeństwem”. Stowarzyszenie współpracuje z innymi organizacjami pożytku publicznego, „gromadzi fundusze przeznaczone na rehabilitację osób niepełnosprawnych, zwłaszcza na zakup sprzętu i wynagrodzenie dla terapeutów i rehabilitantów; organizuje i udostępnia osobom niepełnosprawnym oraz członkom ich rodzin, a także grupom społecznym najbardziej narażonym na wykluczenie społeczne zajęć edukacyjnych umożliwiających zdobycie lub podniesienie kwalifikacji zawodowych”¹⁶.

Bardzo szeroki zakres celów i realizowanych zadań bez wątpienia przekłada się na jakość niesionej pomocy osobom narażonym na wykluczenie społeczne. Osoby dotknięte niepełnosprawnością i ich bliscy, pozostający pod opieką Stowarzyszenia, są dla siebie bardzo często jak rodzina, towarzyszą sobie w chwilach szczególnie radosnych i trudnych. Wzajemne wsparcie, dzielenie się swoim doświadczeniem są niezwykle inspirujące i twórcze. Włączanie osób z niepełnosprawnością do życia społeczności lokalnej jest dla tychże osób przepustką do funkcjonowania w życiu społecznym.

BAZA – FUNDACJA STREFA DORASTANIA

Baza to miejsce, które w strukturach Fundacji Strefa Dorastania tworzą młodzi ludzie w wieku 16-25 lat. Aktywizują oni zapomnianą dzielnicę miasta Lublin – Kośminek. Baza powstała, aby zapobiegać zjawisku wykluczenia społecznego i marginalizacji, dać dzieciom warunki do dorastania i stworzyć im bezpieczną przestrzeń. Chodzi o dzieci często z trudnych rodzin, gdzie ich podstawowe potrzeby nie są zabezpieczone, nikt nie troszczy się o ich komfort psychiczny i zabezpieczenie emocjonalne, gdzie są narażeni na powtarzanie schematu funkcjonowania w enklawach jak ich opiekunowie i sąsiedzi – zamknięci, wykluczeni od reszty społeczeństwa. Często owa alienacja to wybór rodziców, ich sposób na życie. Pomysłodawcom Bazy zależało, by przerwać ten krąg, pokazać dzieciom z Kośminka, że można inaczej, że są ważne, potrzebne, zdolne i wartościowe.

Wszystko zaczęło się od wakacyjnego projektu dla najmłodszych mieszkańców lubelskiego Kośminka na zaśmieconym skwerze w środku dzielnicy w 2020 r. To tam twórcy Bazy spotkali się po raz pierwszy ze swoimi pod-

¹⁶ Statut Stowarzyszenia „Ósmy Kolor Tęczy” – par. 7 za <https://osmykolor.pl/o-nas/>, dostęp 29.05.2022.

opiecznymi i ich rodzinami. Na pierwsze i kolejne spotkania przychodziło liczne grono dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów. Wspólnie uprzątnęli tę przestrzeń, stworzyli mini-ogródek kwietny, organizowali warsztaty, a skwer stał się miejscem kojarzącym się każdemu dziecku ze wspólnymi spotkaniami na dzielnicy. Zaangażowanie młodych ludzi, chęć pokazania dzieciom, że da się żyć inaczej, zaskutkowało tym, że skwer przy Długiej tętnił życiem i nie było dnia bez działań. Grupy międzynarodowe, seniorzy, potańcówki, warsztaty, gry, zabawy, edukacja to tylko nieliczne przykłady aktywności, które przyciągały mieszkańców dzielnicy. Funkcjonowanie Bazy to jednak nie tylko wspólna zabawa i rozrywka. Jak relacjonuje Aleksandra Borzęcka, jedna z pomysłodawczyń i twórczyń Bazy: „Naszym podopiecznym pomagamy też w lekcjach, odwiedzając ich w domach, w których często w pokoju, który ma 15 m², mieszka siedmioosobowa rodzina. Nie mają one przestrzeni dosłownie na nic, więc często pomijają edukację w swojej codzienności. Zdarza się, że chodzą głodne, znużone po dzielnicy, poznając nie zawsze dobre nawyki oraz wpadając w pierwsze kontakty z alkoholem, papierosami i narkotykami. W rodzinie też często przemoc, wyzwiska, obojętność, brak wiary w dzieciaki. Niektóre dzieciaki nie wychodziły poza obszar dzielnicy przez kilka dobrych lat”¹⁷. Działania, które podejmują wolontariusze, bez wątpienia mają pozytywny wpływ na dzieci i młodzież z dzielnicy. Otwierają ich na nowe, na inną jakość funkcjonowania. Oczywiście nie są w stanie zmienić warunków rodzinnych i bytowych, w jakich dorastają, ale zmieniają otoczenie, by mogły robić coś więcej, zechciały zmienić swoje życie, nie powielały zachowań starszych. Dzieci z Kośminka doceniają każdy, nawet najdrobniejszy gest przyjaźni. Doceniają chociażby spacer z nimi. Zdarza się, że proszą o wsparcie psychologiczne.

Baza ma swoją siedzibę w budynku obok skweru, gdzie wszystko się zaczęło. W remont tego miejsca zaangażowali się mieszkańcy, młodzi mężczyźni, którzy mieli w przeszłości konflikt z prawem. Chcieli pomóc stworzyć przestrzeń dla młodszych, swojego rodzeństwa, dzieci, sąsiadów. Doceniali serce i energię wolontariuszy. Oni tworzą to miejsce. Dzięki wsparciu darczyńców, prywatnych osób Baza wypełniła się zabawkami, planszówkami, puzzlami, materiałami plastycznymi. Dzieci mają przestrzeń dla siebie. Przestrzeń, w której uczą się, jak nawiązywać relacje, jak o nie dbać. Uczą się wiary we własne możliwości i poczucia własnej wartości. Wyposażone w takie umiejętności na pewno łatwiej będą umiały się odnaleźć w dorosłym życiu, w społeczeństwie.

¹⁷ Materiały przekazane przez Aleksandrę Borzęcką, Koordynatorkę Bazy.

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE POMOCY OSOBOM POTRZEBUJĄCYM AGAPE W LUBLINIE

Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE funkcjonuje na lubelskim rynku pomocowym ponad dwa dziesięciolecia. Pierwszy punkt konsultacyjno-diagnostyczny został otwarty przy Kościele Nawrócenia św. Pawła w Lublinie, w którego otoczeniu siedziba Stowarzyszenia pozostaje do dzisiaj. „Od początku swojego istnienia stowarzyszenie prowadziło grupy wsparcia dla osób uzależnionych i członków ich rodzin. Tego rodzaju działalność cieszyła się dużym zainteresowaniem ze strony mieszkańców Lubelszczyzny. Wraz z upływem czasu stowarzyszenie rozszerzyło stopniowo swoją działalność, obejmując opieką i wsparciem, oprócz osób uzależnionych, również te, które doświadczyły przemocy”¹⁸. Aktualnie głównym kierunkiem działalności organizacji jest zarówno pomoc osobom pokrzywdzonym, jak i podejmowanie wszelkich działań wpływających na skuteczne przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób doświadczającym między innymi właśnie przemocy czy ofiarom przestępstw.

Stowarzyszenie, realizując swojej cele statutowe prowadzi:

- ♦ „Ośrodek dla Osób Pokrzywdzonych Przystępstwem w Lublinie oraz w filiach w: Puławach, Kraśniku, Bychawie, Opolu Lubelskim, Łęcznej i Świdniku.
- ♦ Punkty konsultacyjno-informacyjne, w ramach których świadczona jest pomoc psychologiczna, psychoterapeutyczna, prawna i socjalna.
- ♦ Specjalistyczną Placówkę AGAPE CLUB oferującą wsparcie dzienne, programy profilaktyczne dla dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych.
- ♦ Bezpłatną i anonimową diagnostykę w kierunku HIV w Punkcie Konsultacyjno-Diagnostycznym.
- ♦ Zajęcia informacyjno-edukacyjne, warsztaty i szkolenia m.in. w zakresie: profilaktyki uzależnień, zakażeń hiv, zdrowia psychicznego, umiejętności wychowawczych, edukacji prawnej”¹⁹.

Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE to miejsce dedykowane tym, którzy mają trudności w pokonaniu różnorodnych sytuacji życiowych. Specjalistyczne wsparcie psychologów, pedagogów, terapeutów, pracowników socjalnych, prawników jest tym, z czego podopieczni bardzo

¹⁸ Magdalena Łuka i Rafał Pastwa, *Pedagogiczne i medioznawcze aspekty przeciwdziałania przemocy* (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2020), 36–37.

¹⁹ Informacje z Portalu Organizacji Pozarządowych ngo.pl – <https://spis.ngo.pl/181136-katolickie-stowarzyszenie-pomocy-osobom-potrzebujacym-agape-181136>, dostęp 29.05.2022.

chętnie korzystają. Historie osób, które trafiły pod skrzydła pracowników tej instytucji, są przeróżne. To ofiary wypadków komunikacyjnych, przemocy domowej, uchodźcy wojenni, osoby dyskryminowane ze względu na przewlekłą chorobę, małe dzieci z trudnych środowisk rodzinnych, ale też seniorzy, którzy stali się ofiarami oszustów, samotni rodzice czy osoby doświadczające znamion wykorzystywania w miejscu pracy. Szeroki wachlarz propozycji, konsultacji, poradnictwa, szkoleń czy warsztatów umiejętności dnia codziennego wpływa na poprawę jakości życia podopiecznych stowarzyszenia. Jak zauważył ks. Piotr Kroczek, organizacje związane z Kościołem katolickim stanowią formę skutecznej profilaktyki społecznej, gdyż są oparte na mocnym fundamencie, jakim jest religia i wyznawane wspólnie wartości²⁰.

Wsparcie osób pokrzywdzonych stało się sensem pracy dla kilkudziesięciu pracowników Stowarzyszenia, współpracowników i wolontariuszy. Dzięki zaangażowaniu i chęci niesienia pomocy pokrzywdzeni mieszkańcy Lublina i okolic mogą w tej przestrzeni znaleźć spokój, wsparcie i motywację do zmiany.

Z trudnościami w życiu codziennym spotykamy się wszyscy. Jest jednak grupa ludzi, która nie może liczyć na wsparcie czy pomoc najbliższych w przeciętnej tej trudnej dla siebie sytuacji. Właśnie z myślą o takich osobach organizacje pożytku publicznego podejmują trud związany z niesieniem im pomocy. Pomocy, która może stać się punktem zwrotnym w ich życiu, przynieść zmianę w ich funkcjonowaniu społecznym, rodzinnym i zawodowym. Dzięki Instytucjom z III sektora wiele osób może w pełni korzystać z przysługujących im praw, rozwijać się. Może normalnie żyć.

REFERENCJE

- Gałązka, Alina, *Elementarz III sektora*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Klon/Jawor, 2005.
- Golinowska, Stanisława, i Piotr Broda-Wysocki. „Kategorie ubóstwa i wykluczenia społecznego. Przegląd ujęć”. W *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Badania. Metod. Wyniki*, red. Stanisława Golinowska, Elżbieta Tarkowska i Irena Topińska, 20–36. Warszawa: IPiSS, 2005.
- Grotkowski Michał, *Trzeci sektor w Polsce – rola i zagrożenia płynące z wypełniania funkcji i zadań administracji publicznej*. Warszawa: FSAP, 2011.

²⁰ Piotr Kroczek, „Ocena regulacji w prawie Kościoła katolickiego dotyczących profilaktyki społecznej w kontekście prawa polskiego”, w *Eliminacja wykluczenia społecznego*, red. Małgorzata Duda i Katarzyna Kutek-Sładek (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2016), 17.

- Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE. Portal Organizacji Pozarządowych ngo.pl. Dostęp 29.05.2022. <https://spis.ngo.pl/181136-katolickie-stowarzyszenie-pomocy-osobom-potrzebujacym-agape-181136>.
- Klimczak Wioletta, Grzegorz Kubiński i Ewa Sikora-Wiśniewska. *Wykluczenie społeczne w Polsce. Wybrane zagadnienia*. Wrocław: Wydawnictwo Exante, 2017.
- Kroczek Piotr, „Ocena regulacji w prawie Kościoła katolickiego dotyczących profilaktyki społecznej w kontekście prawa polskiego”. W *Eliminacja wykluczenia społecznego*, red. Małgorzata Duda i Katarzyna Kutek-Sładek, 15–20. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2016.
- Łuka, Magdalena, i Rafał Pastwa. *Pedagogiczne i medioznawcze aspekty przeciwdziałania przemocy*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2020.
- Mali bracia Ubogich. Dostęp 29.05.2022. <https://www.malibracia.org.pl/stowarzyszenie-dla-seniorow/historia-organizacji/>.
- Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski*. Warszawa: Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, 2003.
- Porąbaniec Małgorzata, „Działalność organizacyjna osób starszych w środowisku lokalnym”. W *Eliminacja wykluczenia społecznego*, red. Małgorzata Duda i Katarzyna Kutek-Sładek, 181–190. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2016.
- Spis instytucji z III sektora w Polsce. Portal Organizacji Pozarządowych ngo.pl. Dostęp 29.05.2022. <https://spis.ngo.pl>.
- Statut Stowarzyszenia „Ósmy Kolor Tęczy”. Dostęp 29.05.2022. <https://osmykolor.pl/o-nas/>.
- Szarfenberg Ryszard, „Pojęcie wykluczenia społecznego”. W *Przeciw wykluczeniu społecznemu*, red. Małgorzata Duda i Bożena Gulla, 16–27. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT, 2008.
- „Ustawa o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r.” ISAP. Internetowy System Aktów Prawnych. Dostęp 7.10.2022, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030960873/U/D20030873Lj.pdf>.
- Żuraw, Hanna. *Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością intelektualną*. Warszawa: WSNS, 2017.

WYBRANE ORGANIZACJE III SEKTORA
JAKO PRZYKŁAD DOBRYCH PRAKTYK I PRACY
NA RZECZ PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU

Streszczenie

Funkcjonowanie w społeczeństwie może być dla jednostki trudnym doświadczeniem. Istnieje wiele osób z różnych grup społecznych, które doświadczają wykluczenia, marginalizacji czy alienacji. Taka sytuacja bywa spowodowana czynnikami, które nie zawsze zależne są od jednostki – niepełnosprawność, rodzina pochodzenia, przemoc, starość, samotność, doświadczenie krzywdy. Aby minimalizować te przykre konsekwencje, wiele organizacji non profit w swoich statutowych zadaniach realizuje działania mające na celu wzmocnienie potencjału jednostek zagrożonych wykluczeniem czy izolacją. Zaangażowanie środowiska lokalnego i rozwój społeczności lokalnej jest wielkim wsparciem dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Takie działania podejmuje szereg stowarzyszeń i fundacji, między innymi: Stowarzyszenie mali bracia Ubogich oddział w Lublinie, Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE w Lublinie, Stowarzyszenie „Ósmy Kolor Tęczy” z Radzyna Podlaskiego czy Fundacja Strefa Dorastania w Lublinie. Celem artykułu jest prezentacja i charakterystyka zjawiska wykluczenia społecznego

oraz organizacji pożytku publicznego oraz prezentacja działalności wybranych podmiotów z województwa lubelskiego

Słowa kluczowe: wykluczenie społeczne; wsparcie; pomoc; środowisko lokalne; organizacje pożytku publicznego.